

بررسی اثرات اقتصادی، اجتماعی و محیطی حاصل از اجرای طرح های هادی در نواحی روستایی (نمونه موردی: دهستان میش خاص در استان ایلام)

علی اصغر کدیور^۱

استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه پیام نور فریمان، ایران

معصومه شوهانی نژاد

مدرس گروه جغرافیا دانشگاه پیام نور ایلام، ایران

چکیده

در دنیای مدرن امروز اجرای طرح های هادی روستایی نقش اساسی در ایجاد تحولات اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی نواحی روستایی دارد. از این رو این نوشتار پیامدهای حاصل از اجرای طرح های هادی روستایی در دهستان میش خاص شهرستان ایلام را هدف قرار داده و در پی یافتن پاسخ درخور به این سوال است که بعد از گذشت چندین سال از اجرای طرح های هادی در بسیاری از روستاهای کشور و از جمله روستاهای دهستان میش خاص شهرستان ایلام اثرات آن ها بر زندگی مردم و توسعه ی نواحی روستایی چه بوده است؟ تحقیق به شیوه ی تحلیلی - کاربردی و به کمک مطالعات میدانی و اسنادی محقق شده است. جامعه ی نمونه پژوهش ۲۳۸ نفر از سرپرستان خانواده های ساکن روستاهای دهستان میش خاص بوده که به صورت تصادفی با روش ریاضی و به کمک فرمول کوکران تعیین شده است. یافته های اولیه ی پژوهش که با استفاده از آزمون های آماری نرم افزار spss مورد تایید قرار گرفته نشان می دهد که بیشترین اثرات اجرای طرح ها در تغییر بافت واحدهای مسکونی، معابر و همچنین کاهش مشکلات زیست محیطی در سکونتگاه های روستایی بوده است. نتایج دیگر تحقیق نشان می دهد که با وجود کاهش مهاجرت های روستا-شهری در روستاهایی که طرح در آن ها اجرا شده اما اجرای طرح های هادی به دلیل توجه کمتر به توانمندی های مردم بومی باعث تحولات مثبت اقتصادی در سطح سکونتگاه های روستایی محدوده ی مورد مطالعه نشده است.

واژه های کلیدی: دهستان میش خاص، توسعه روستایی، طرح هادی، ارزیابی محیطی و مشارکت اجتماعی

^۱ - نویسنده مسئول Aliasghar_kadivar@yahoo.com

مقدمه

طی دهه های اخیر با وجود کاهش سهم جمعیت روستانشین در برابر شهرنشینی اما شکل گیری کارکردهای چندگانه اقتصادی - اجتماعی نواحی روستایی باعث اهمیت روزافزون این نواحی شده است. از این رو برای ساماندهی و تقویت فعالیت های متنوع اقتصادی و اجتماعی مبتنی بر عدالت محیطی و اجتماعی، توجه به نواحی روستایی در راستای توسعه ی پایدار ضرورتی اجتناب ناپذیر است. این مهم با برنامه ریزی در زیر ساختارهای مورد نیاز نواحی روستایی که منجر به شکل گیری یک زندگی شرافت مندانه برای ساکنین روستاها گردد، قابل تحقق است. فعالیت های اجتماعی و اقتصادی در نواحی روستایی ایران و بسیاری از کشورهای نظیر ما به دلیل عدم توجه واقعی به نیازها و مسایل آن ها با موانع و مشکلات متعددی مواجه می باشد و ساکنین این نواحی انگیزه لازم را برای ادامه فعالیت و زندگی به تدریج از دست داده و روستا گریزی را بر ماندن در آن ترجیح می دهند. در چنین شرایطی لزوم برنامه ریزی برای توسعه و بهبود شرایط زندگی در نواحی روستایی و همچنین ایجاد زیر ساختارهای لازم برای گردشگران با استفاده از تجربیات کشورهای موفق ضروریست. به نقل از ازکیا و غفاری تحقیقات سواد نشان می دهد ایجاد زیرساختهای فیزیکی در توسعه اقتصادی نواحی روستایی نقشی مهمی دارند. وی به تحقیق در مورد ارزیابی اثرات پروژه های بزرگ مقیاس آبیاری در رفاه مردم اندونزی پرداخته که نتیجه پژوهش نشان می دهد که ایجاد پروژه های آبیاری در کاهش فقر روستانشینان اثر قابل توجه ای داشته است. همچنین وینارسو به بررسی سرمایه گذاریهای عمومی در زیرساختهای اندونزی پرداخته، و به نظر وی برنامه ریزی فضایی برای بکارگیری بهینه منابع و مدیریت مناسب در برنامه ها می تواند در بکارگیری سرمایه گذاری های عمومی اثرگذارتر باشد. (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۳: ۳۶).

تجربیات مختلف در اقصی نقاط جهان از جمله مطالعات حیدریان در سال ۱۳۸۵، پورزند ۱۳۸۶، کدیور ۱۳۸۸، سیاهی ۱۳۷۸ و نوروزی و همکاران ۱۳۸۵ نشان داده، چنانچه طرح های عمرانی خصوصاً در مناطق روستایی با مشارکت روستاییان همراه گردد، ضمن کاهش نسبی هزینه ها به دلیل مشارکت مردم و آگاهی افراد نسبت به اهداف طرح، موفقیت اجرای طرح ها نیز بیشتر می شود. مشارکت وسیله ای است برای بهبود کیفیت برنامه ها و افزایش میزان موفقیت آنها دلیل این امر آن است که اگر افرادی که در برنامه های مورد نظر دخالت داده خواهند شد یا از آن تأثیر خواهند پذیرفت، کاملاً در فرآیند برنامه ریزی سهم باشند، احتمال تناسب برنامه ها با نیازها و شرایط محلی و نیز احتمال حمایت و مسئولیت پذیری عموم مردم بیشتر می شود (یرز، ۱۳۸۱: ۲۶۲). کمکهای مادی و معنوی مردم در واقع اهرمی است در جهت تسریع و موفقیت بیشتر پروژه های عمرانی زیرا خودیاری و مشارکت مردمی می تواند به عنوان یکی دیگر از منابع تأمین اعتبار، اجرای طرح ها بویژه طرح های هادی روستایی را با موفقیت بیشتری همراه سازد (کیوانلو، ۱۳۷۶: ۴۸). به همین خاطر به نظر می رسد در انتخاب نواحی روستایی برای انجام پروژه های عمرانی، منطقی است که آمادگی مردم جهت مشارکت بویژه همیاری در تامین بخشی از هزینه ها در تعیین الویت ها به طور جدی مد نظر قرار گیرد (فرزانیار، ۱۳۶۸: ۱۳). در همین راستا از ابتدای دهه ۱۹۹۰ جامعه جهانی علاقه به

برانگیختن مشارکت محلی در میان سازمان های غیردولتی، مدیران دولتی و نهادهای دانشگاهی را بسط داده که کارهای مهمی را در زمینه های مختلف از جمله حفاظت محیط زیست انجام داده اند (Ericson, 2004:12).

مشارکت مردم خصوصاً روستاییان وسیله ی مناسبی در جهت حل مسائل واقعی آنهاست و موجب می شود:

- در صورت استهلاک و یا تخریب تاسیسات، خود مجدداً در پی ساختن آنها برآیند،
- اقدامات را برای خود بدانند و از آنها مراقبت و محافظت کنند و
- با سرعت بیشتری در به ثمر رساندن اقدامات کوشش نمایند (رفیع پور، ۱۳۷۰: ۳۱۰).

در فرآیند تهیه و اجرای طرح های هادی با سامان دادن نیروهای مردمی به صورت هماهنگ و مشترک، ضمن حل بسیاری از مشکلات می توان از طریق آموزش و سپردن کارها به آن ها هزینه های اجرای طرح ها را به طور قابل توجهی کاهش داد. در سیاست مشارکت مردمی، مسئله الگوسازی مطرح است زیرا الگوسازی به روند تهیه و اجرای طرح ها کمک زیادی می کند و این امر با تشکیل کمیته های عمران روستایی در روستاها محقق می شود (فرجامی، ۱۳۷۲: ۴). نقشی که روستاها اکنون در فرآیند فعالیت های عمرانی ایفا می کنند درست نمی تواند باشد چون منابع عظیم و نیروهای انسانی فراوانی در روستاها داریم که راکد مانده و فرصت های لازم برای به کارگیری آن ها خلق نشده است. بنابراین از دید امکانات بالقوه طبیعی و انسانی می توان گفت بخش روستایی ما می تواند نقش کارآمدتری در اقتصاد کشور ایفا کند (رزاقی، ۱۳۷۰: ۵). تغییر فضای کالبدی روستاها که با طراحی و اجرای طرح های هادی و بهسازی فراهم می شود، گام نخست در احیاء و ایجاد رونق در نواحی روستایی است (قورچی، ۱۳۷۸: ۴). این واقعیت امروزه در ایران با تلاش بنیاد مسکن انقلاب اسلامی از طریق تهیه و اجرای طرح های هادی روستایی تبلور یافته است. این نهاد و جهادسازندگی از سال ۱۳۶۲ موظف شدند تا طرح های هادی را به منظور هدایت و کنترل رشد و توسعه فیزیکی روستاها به اجرا در آورند تا زمینه بهبود وضعیت فیزیکی روستاها فراهم شود. این طرح ها شکل روستاها را در ابعاد کمی و کیفی متحول ساخته و آن را به سوی مدرن شدن نه به سمت شهر شدن در حد معقول و ممکن پیش می برد.

طرح های هادی روستایی این امید را به روستاییان می دهد که می توان با تکیه بر تلاش انسانی و بکارگیری شیوه های مدرن علمی، فنی و مهندسی، محیط مناسب و دارای ظرفیت رشد و توسعه اقتصادی و اجتماعی در محیط های روستایی به وجود آورد (فرقانی، ۱۳۷۲: ۲۴). در فرآیند طراحی طرح های هادی تمامی مراحل شامل تدوین و تنظیم برنامه، اجرا و ارزشیابی ارتباط پیوسته ای با یکدیگر دارند. چنان چه این مهم صورت عمل به خود گیرد اهداف از پیش تعیین شده نیز به منصفی ظهور خواهد رسید در غیر این صورت اجرای طرح ها با تنگناها و تأخیر مواجه خواهد شد. کولدپ (۱) نیز برای اجرای طرح های توسعه روستایی نظارت و ارزشیابی را کاری مهم می داند

(۱) Coldep

چرا که بدین وسیله مشکلات طرح مشخص شده و منجر به یافتن راه حل برای آنها می شود (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۳ : ۳۶). تجربه بیش از دو دهه فعالیت در زمینه طرح هادی نشان می دهد که هر چه طرح ها بومی تر و مبتنی بر آراء و نظرات روستاییان باشد، از حمایت ها و مشارکت های قوی مردمی و نهاده های محلی برخوردار خواهد شد و موفقیت بیشتری را در پی خواهد داشت (عزیزپور و حسینی حاصل، ۱۳۸۷: ۴۸). با تمام اهمیت و جایگاهی که مشارکت در اجرای طرح های فیزیکی در روستاها دارد اما در ایران تا کنون کمتر به این مهم پرداخته شده است. با این وجود ارزیابی های مختلف نشان از موفقیت نسبی اجرای طرح های هادی در اقصی نقاط کشور دارد که به برخی از این ارزیابی ها اشاره می شود.

علی شمس الدینی در مقاله ای آثار اجرای طرح هادی در کاهش مهاجرت های روستای در روستای پل فهلیان واقع در شهرستان ممسنی را مورد بررسی قرار داده است. نتایج تحقیقات نامبرده نشان می دهد اجرای طرح های هادی در ناحیه مورد مطالعه نه تنها موجب کاهش مهاجرت های روستایی شده بلکه در پاره ای از موارد جاذب جمعیت هم بوده است (شمس الدینی، ۱۳۸۶).

منصور وثوقی (۱۳۶۷) به پژوهشی تحت عنوان «بازتاب عملیات بهسازی در ۱۷ روستای استان همدان» پرداخته است. بعضی از یافته های این تحقیق عبارت است از: طولانی شدن انجام عملیات، انتخاب فصل نامناسب برای اجرای طرح، خدماتی بودن بیشتر فعالیت های ایجاد شده، عدم موفقیت در کنترل مهاجرت ها به خاطر ناتمام ماندن طرح و در عین حال سنجش نگرش ساکنین محل نشان از رضایت نسبی روستاییان از اجرای طرح دارد.

منصوره غیورمداح (۱۳۸۵) در پایان نامه کارشناسی ارشد خود تحت عنوان ارزیابی اثربخشی طرح هادی بر توسعه روستایی به بررسی اثرات طرح هادی بخش زبرخان شهرستان نیشابور پرداخته است. یافته های تحقیق در این پایان نامه نشان می دهد که طرح هادی به عنوان یک مداخله گر باعث تغییراتی در بافت روستا، تغییر الگوی ساخت مسکن، رفع ناموزونی در بدنه معابر روستا، تسهیل در رفت و آمد، و در بعد اقتصادی افزایش مشاغل خدماتی و افزایش قیمت اراضی و سنددار کردن املاک شده است. در بعد اجتماعی اجرای طرح هادی نتوانسته باعث تثبیت جمعیت و برانگیختن انگیزه لازم در ساکنین روستاها به منظور افزایش مشارکت آن ها در فرآیند اجرا و تهیه طرح ها شود. در بعد زیست محیطی بیشترین تأثیر طرح هادی بر جمع آوری زباله، کاهش آلودگی سطح معابر بوده است.

پایان نامه کارشناسی ارشد فخاریان (۱۳۸۴) تحت عنوان «ارزیابی اثرات اجتماعی-اقتصادی طرح های بهسازی در توسعه روستایی» در روستاهای ملک آباد، سیدآباد و عسگریه انجام گرفته است. از نتایج این پایان نامه می توان به ماندگاری جمعیت در روستا، بهبود وضعیت خدمات رسانی و افزایش فعالیت های خدماتی جدید اشاره کرد.

با وجود ارزیابی های پراکنده ی که در بعضی از نواحی کشور صورت گرفته اما مساله ای اساسی این است که در نظام برنامه ریزی کشور ما تاکنون ارزشیابی جامعی از طرح های روستایی صورت نگرفته است. در شهرستان ایلام بویژه روستاهای دهستان میش خاص نیز با وجود گذشت بیش از دو دهه از اجرای طرح های ساماندهی سکونتگاه های روستایی، بازتاب اجرای این طرح ها مورد توجه و ارزیابی واقع نشده است. از این رو این نوشتار به

مطالعه و ارزیابی پیامدهای فضایی- مکانی این طرح ها در روستاهای دهستان میش خاص می پردازد تا مشخص گردد که طرح ها تا چه حد توانسته زمینه ساز توسعه روستایی، تثبیت جمعیت و رفع محرومیت و تأمین نیازهای اساسی روستاییان این دهستان شوند. این مسأله باعث شفافیت معضلات و تنگناهای توسعه روستایی ناشی از اجرای طرح های هادی روستایی در روستاهای منطقه مورد مطالعه خواهد شد. لذا با توجه به جمعیت روستایی ساکن در روستاهای این شهرستان و لزوم توجه به این قشر محروم جامعه و تأمین نیازهای اساسی روستاییان (اشتغال، آموزش، بهداشت و...) جهت کاهش مشکلات، بهبود بافت فیزیکی و کالبدی، ماندگاری و کاهش مهاجرت روستاییان به دلیل برآوردن نیازهای اساسی و بهبود اوضاع اجتماعی و اقتصادی، توجه بیشتر به این طرح ها و نتایج و عملکرد آنها ضروری است. علاوه بر این ارزیابی این طرح ها در محافل علمی و سازمان های اجرایی کشور باعث درک عمیق از وضعیت موجود و ارائه راهبردهای علمی و اصولی تری جهت توسعه روستایی، رفع محرومیت و اجرای عدالت اجتماعی می گردد. با توجه به مجموعه ای از مسایل و مشکلاتی که پیرامون اجرا و ارزیابی طرح های هادی در ناحیه ی مورد مطالعه که به برخی از آن ها اشاره گردید، این تحقیق در پی دادن پاسخ درخور به سوالات زیر می باشد:

- ۱- آیا طرح های هادی اجرا شده در روستاهای دهستان میش خاص باعث بهبود شاخص های اجتماعی و در نتیجه کاهش مهاجرت های روستا- شهری شده است؟
- ۲- آیا اجرای طرح های هادی در بهبود وضعیت اقتصادی روستاییان دهستان میش خاص بویژه ایجاد شغل مؤثر بوده است؟
- ۳- آیا اجرای طرح های هادی باعث بهبود شاخص های زیست محیطی در روستاهای دهستان میش خاص شده است؟

مواد و روشها

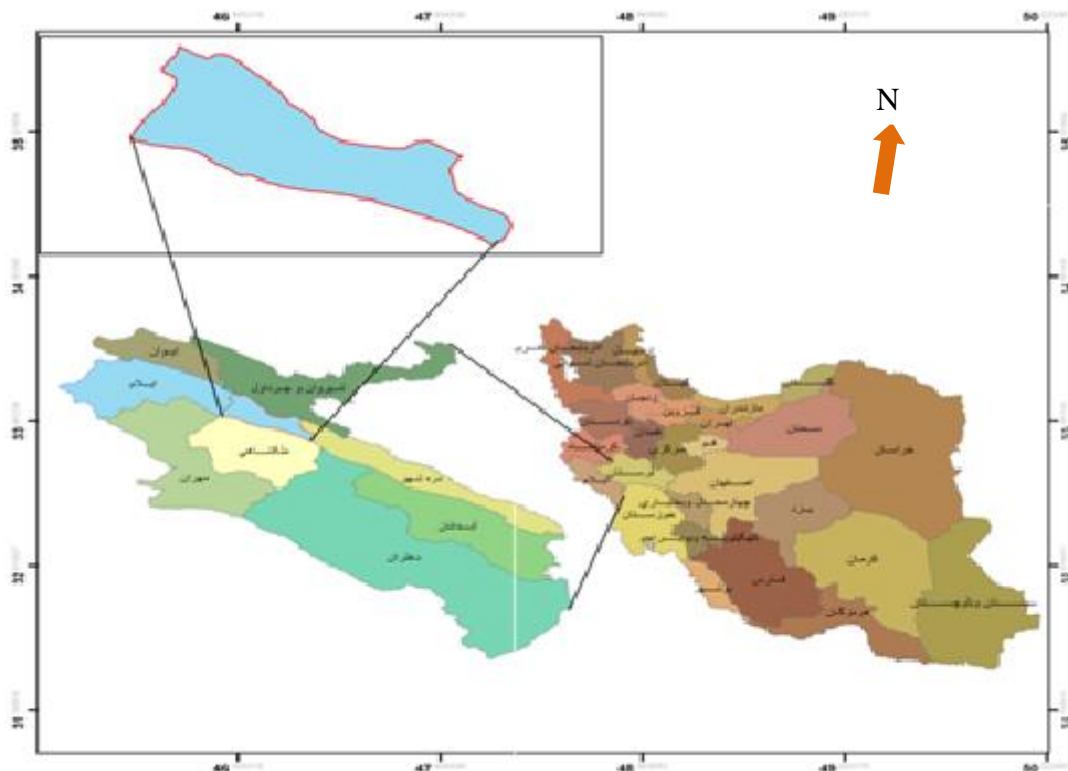
این تحقیق به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ نحوه گردآوری داده ها، توصیفی- تحلیلی است. در این تحقیق از روش کتابخانه ای و میدانی (مصاحبه، مشاهده و سؤالات پرسشنامه ای که به صورت ترکیبی باز و بسته) استفاده شده است. برای رسیدن به اهداف پژوهش و یافتن پاسخ سؤالات از دو نوع پرسشنامه (ساکنین محل و مدیران روستایی) استفاده شده است. ارزیابی و تحلیل اطلاعات طبقه بندی شده به کمک آمار توصیفی و استنباطی (روش χ^2) و با استفاده از نرم افزار spss و excel محقق شده است.

جامعه آماری در این پژوهش شامل تمامی روستاهای دارای طرح هادی (اجرا شده) در دهستان میش خاص بخش مرکزی از توابع شهرستان ایلام (۱۰ روستا) می باشد. جامعه ی نمونه به روش ریاضی و به کمک فرمول کوکران ۲۳۸ نفر از سرپرستان خانواده های ساکن روستاهای دارای طرح هادی تعیین شده که به نسبت جمعیت ساکن هر روستا پرسشنامه ها توزیع و تکمیل شده است.

معرفی محدوده ی مورد مطالعه

شهرستان ایلام یکی از شهرستان های هفت گانه استان ایلام می باشد که شهر ایلام مرکز استان ایلام در آن قرار دارد. این شهرستان از نظر موقعیت جغرافیایی بین ۴۵ درجه و ۴۵ دقیقه تا ۴۷ درجه و ۴۵ دقیقه طول شرقی و ۳۳ درجه و ۱۵ دقیقه تا ۳۴ درجه و ۱۵ دقیقه عرض شمالی واقع شده است. دهستان میش خاص با مساحت ۲۳۱/۵ کیلومتر مربع (معادل ۱۱ درصد مساحت شهرستان) در بخش مرکزی شهرستان ایلام و در جنوب شهر ایلام قرار گرفته است. بر اساس سر شماری سال ۱۳۸۵ در سطح دهستان میش خاص ۱۹ روستای دارای سکنه وجود داشته که جمعیت این روستاها بر اساس آمار سرشماری ۱۳۸۵ برابر با ۹۱۷۷ نفر بوده است. جمعیت دهستان میش خاص ۴/۶ درصد جمعیت کل شهرستان و ۱/۶۸ درصد جمعیت کل استان را تشکیل داده که این رقم معادل ۲۷/۵ درصد جمعیت روستایی شهرستان و ۴/۳۵ درصد جمعیت روستایی استان می باشد (درگاه آمار ایران، ۱۳۸۵). نقشه شماره یک موقعیت دهستان میش خاص در استان و کشور را نشان می دهد.

نقشه (۱) موقعیت محدوده ی مطالعاتی در استان ایلام و کشور

یافته های پژوهش

برای درک واقعی از نتایج و پیامدهای حاصل از اجرای طرح های هادی روستایی در دهستان میش خاص شهرستان ایلام، ابتدا آمار و ارقام و اطلاعات موجود مربوط به عملکرد سازمان های مسئول از جمله بنیاد مسکن

انقلاب اسلامی، بخشداری و سایر نهادها در زمینه ارائه خدمات به روستاهای مورد مطالعه بررسی و سپس نقطه نظرات مدیران محلی و ساکنین در خصوص بازتاب اجرای طرح ها مورد ارزیابی قرار گرفته است.

الف - خدمات زیر بنایی

ارایه خدمات زیر بنایی به مراکز جمعیتی زمینه ساز بروز تحولات اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی مختلفی خواهد شد به همین خاطر ابتدا وضعیت ارایه خدمات بعد از اجرای طرح هادی در روستاهای محدوده ی مطالعاتی مورد بررسی قرار گرفته است. لازم به توضیح است بعد از انقلاب اسلامی ارایه خدمات به تمام روستاهای کشور جزء سیاست های اصولی جمهوری اسلامی بوده و در همین راستا تا کنون بیشتر روستاها (دارای طرح و فاقد طرح هادی) از این خدمات برخوردار شده اند اما روستاهای دارای طرح از خدمات هدف مند و پایدار برخوردار که باعث ارزشمند تر شدن سرمایه گذاری های عمرانی و خدماتی در آنها شده است.

- طرح های آموزشی

واحد های آموزشی در روستاهای که طرح هادی در آن ها اجرا شده به صورت استاندارد مکان یابی و نوسازی شده است به طوری که در دو روستای میدان و پاکل گراب که جنبه مرکزیت در دهستان دارند پس از اجرای طرح هادی از مراکز آموزشی استاندارد در سه مقطع ابتدایی، راهنمایی و متوسطه برخوردار شده اند. علاوه بر این با اجرای طرح هادی در روستاهای جعفرآباد، حسین آباد، محمودآباد، پاکل گراب، حیدرآباد و میدان با همکاری مردم و دهیاری جهت آموزش کودکان مهدکودک احداث شده است. همچنین بعد از اجرای طرح ها، مراکز آموزشی ابتدایی روستاهای جعفرآباد و چنارباشی نوسازی شده و با مشارکت مردم در روستای محمودآباد دبستانی به مساحت ۱۰۰۰ مترمربع احداث شده است.

- طرح های بهداشتی - درمانی

در روستاهای میدان و پاکل گراب به دلیل مرکزیت و ارایه خدمات به سایر روستاها بعد از اجرای طرح هادی اقدام به تاسیس مراکز نوساز بهداشتی - درمانی از قبیل خانه بهداشت، مرکز بهداشت، داروخانه و مطب پزشک شده است.

- طرح های خدماتی - ارتباطی

بعد از اجرای طرح های هادی در روستاهای جعفرآباد، حیدرآباد، میدان، طولاب، چنارباشی و پاکل گراب پست بانک توسط دهیاران روستاها و با مشارکت مردم جهت رفاه حال روستاییان و ارائه خدمات پستی احداث شده است. مردم روستای محمودآباد از خدمات پست بانک جعفرآباد، مردم روستای حسین آباد و داروند از پست بانک روستای میدان استفاده می کنند.

- طرح های فرهنگی - مذهبی

بعد از اجرای طرح هادی و کالبدی در روستای جعفرآباد در زمینه فعالیت های فرهنگی کتابخانه ای به مساحت ۵۰۰ مترمربع، یک سالن ورزشی به مساحت ۱۰۰۰ مترمربع، همچنین در روستای حیدرآباد کتابخانه ای به مساحت ۲۰۰ مترمربع دایر شده است.

در زمینه فعالیت های مذهبی در روستای محمودآباد مسجدی با ۳۵۰ مترمربع زیربنا در دو طبقه با مساحت کل ۷۰۰ مترمربع، در روستای طولاب حسینه ای با ۱۹۶ مترمربع زیربنا در دو طبقه با ۳۹۲ مترمربع مساحت کل و در روستای میدان حسینه ای با زیربنای ۳۵۰ مترمربع در دو طبقه با مساحت ۷۰۰ مترمربع احداث شده است. قبل از اجرای طرح هادی در سایر روستاها (جعفرآباد، حیدرآباد، حسین آباد، داروند، چنگیه قجر و چنارباشی) حسینه دایر بوده است.

- طرح های خدماتی زیربنایی (آب، برق و راه روستایی)

اجرای طرح های آب و برق رسانی به روستاهای دهستان میش خاص قبل از اجرای طرح شروع و تا زمان اجرای طرح هادی تمام روستاهای دهستان از آب لوله کشی و شبکه سراسری برق رسانی برخوردار بودند اما بعد از اجرای طرح شبکه های آب و برق اصلاح و ساکنین روستاها از خدمات بهتری در زمینه آب و برق برخوردار شده اند...

- احداث شبکه معابر (راه روستایی)

جاده عاملی مهم و مؤثر در تحولات روستایی است بدین معنی که با احداث جاده مناسب، دسترسی به روستاها بویژه آمد و رفت مردم و مسئولین دولتی سهل تر گشته و رفع نیازها ساده تر و امکان پذیرتر می گردد. از طرفی بهبود راه ها انگیزه نیرومندی را برای خدمات دهندگان به وجود می آورد تا کارشان را در مناطق روستایی گسترش دهند. توسعه اجتماعی، اقتصادی هر سکونتگاه بدون وجود راه روستایی میسر نیست و معابر باید به گونه ای طراحی شوند تا پاسخگوی جمعیت محدوده روستا با توجه به آینده نگری در زمینه ی رشد جمعیت در روستا باشد و نیاز تردد روستاییان را در وضعیت مطلوب برآورده سازد. بنابراین با تعریض و مستقیم کردن معابر موجود، می توان عبور و مرور آسان را برای جمعیت روستایی فراهم نمود. بررسی پی آمدهای اجرای طرح های هادی در محدوده ی مطالعاتی نشان می دهد، ملموس ترین اثر اجرای طرح هادی ایجاد تسهیلات رفت و آمد در بافت فرسوده و سنتی روستاها است باز شدن معابر در بافت های سنتی امکان دسترسی وسایل نقلیه جدید را به کانون واحدهای مسکونی فراهم نموده است.

- وضعیت مسکن روستایی

اجرای طرح های توسعه روستایی (هادی و کالبدی) در روستاهای دهستان میش خاص منجر به احداث مسکن نوساز شده است. بر اساس اظهار نظر دهیاران روستاهایی که طرح هادی در آن ها اجرا شده ۸۴/۵ درصد مسکن این روستاها نوساز و سایر واحدهای مسکونی دارای مصالح سنتی می باشد. نوسازی مسکن باعث تغییر در معماری و مقاوم سازی مسکن شده است و استفاده از مصالح نو (آجر، سیمان و آهن) باعث مقاوم سازی ابنیه در برابر

حوادث شده است. از نظر معماری و میلان شهری هم طرح های هادی باعث ساماندهی واحدهای مسکونی و خدماتی در روستاها شده که خود ارزشمندتر شدن املاک را به همراه داشته است.

ب- بررسی اثرات اجتماعی اجرای طرح هادی

- مهاجرت

با توجه به اینکه اجرای کامل طرح ها در افق ده ساله دیده شده، اکثر طرح ها ناتمام و تنها در روستاهای حیدرآباد، جعفرآباد، میدان و پاگل گراب طرح های هادی به طور کامل اجرا شده است. با وجود این در اکثر روستاها پس از اجرای طرح روند روستاگریزی کاهش یافته و جمعیت روستاها افزایش یافته است. جدول (۱) روند تغییرات جمعیت در روستاهایی که طرح در آن ها اجرا شده را نشان می دهد.

جدول (۱): روند تغییرات تعداد جمعیت در روستاهای مورد مطالعه بعد از اجرای طرح های هادی و کالبدی

ردیف	نام روستا	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
۱	جعفرآباد	۲۱۸۰	۲۱۸۶	۲۷۱۱	۲۷۰۸
۲	محمودآباد	۸۵۰	۸۵۵	۸۹۷	۹۰۱
۳	میدان	۹۱۹	۹۱۰	۱۵۵۱	۱۵۴۴
۴	داروند	۳۹۸	۴۰۸	۴۰۴	۳۸۷
۵	حیدرآباد	۶۴۴	۶۴۱	۶۲۶	۷۱۲
۶	طولاب	۵۷۹	۵۲۱	۴۰۰	۴۰۹
۷	حسین آباد	۶۳۷	۶۲۳	۶۱۵	۶۱۹
۸	چنگیه فجر	۳۴۴	۳۴۴	۳۳۸	۳۴۹
۹	پاگل گراب	۹۶۹	۱۰۱۹	۱۰۱۴	۱۰۱۹
۱۰	چنارباشی	۶۱۶	۶۴۸	۶۴۲	۶۶۶

مأخذ: مرکز بهداشت شهرستان ایلام سال ۱۳۸۸

با توجه به داده های جدول هیچ یک از روستاهایی که طرح هادی در آن ها اجرا شده با کاهش مطلق جمعیت مواجه نشده و روند افزایش جمعیت در همه ی آن ها مشاهده می شود. در این بین روستاهایی که طرح به طور کامل در آن ها اجرا شده مثل جعفرآباد و میدان نه تنها مهاجر فرست نبوده بلکه بعضی از مهاجرین روستاهای دیگر را هم جذب کرده اند این امر به دلیل ایجاد شرایط مساعد زندگی بعد از اجرای طرح در این روستاها بوده است.

لازم به توضیح است که بیشتر مهاجرت های روستایی این ناحیه دلایل اقتصادی دارد و افراد مهاجر برای یافتن شغل و درآمد بهتر روستاها را به مقصد شهرهای دور و نزدیک مثل: ایلام، تهران، اهواز و ... ترک می کنند. برای درک بازتاب اجتماعی اجرای طرح های هادی در دهستان میش خاص نگرش ساکنین محل (۲۳۸ نفر از سرپرستان خانواده ها) به گویه های اجتماعی مورد سنجش قرار گرفته که نتایج این سنجش - نگرش در جدول (۲) قابل مشاهده است.

جدول (۲): نگرش روستاییان به متغیرهای اجتماعی

ردیف	متغیرهای اجتماعی	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
		موافقم	موافقم	نظری ندارم	نظری ندارم	مخالفم	مخالفم
۱	بیشتر شدن رضایت از زندگی بعد از اجرای طرح هادی	۱۲۵	۵۲/۷	۴۲	۱۷/۴	۷۱	۲۹/۹
۲	بهبود وضعیت بهداشتی	۱۵۲	۶۳/۳	۳۰	۱۲/۲	۵۶	۲۳/۵
۳	بهبود فضاهای آموزشی	۱۷۵	۷۳/۲	۲۲	۹/۶	۴۱	۱۷/۲
۴	بهبود بافت فیزیکی و مناسب تر شدن محیط روستا برای زندگی	۱۳۸	۵۷/۶	۲۷	۱۱/۷	۷۳	۳۰/۷
۵	کاهش مهاجرت روستاییان به شهرها	۱۴۸	۶۲/۳	۳۴	۱۴/۸	۵۶	۲۳/۹
۶	افزایش مشارکت ساکنین روستاها به منظور عمران و آبادی روستاها	۱۱۴	۴۸	۴۰	۱۷	۸۴	۳۵

ماخذ: یافته های پژوهش ۱۳۸۹

همان طوری که در جدول مشاهده می شود نگرش روستاییان هم نشان از کاهش مهاجرت های روستا - شهری دارد به طوری که ۶۳/۳ درصد از ۲۳۸ نفری که مورد سوال قرار گرفته اند، کاهش مهاجرت های روستا - شهری را بعد از اجرای طرح هادی تایید نموده که این میزان در روستاهایی که طرح به طور کامل اجرا شده بسیار بالا تر است.

- مشارکت

با وجود اهمیت مشارکت مردم و گروههای هدف در مراحل مختلف انجام پروژه های عمرانی ولی این مهم تا کنون در عمران و آبادی نواحی روستایی کشور جدی گرفته نشده است. با این وجود در اجرای طرح های هادی، همیاری و مشارکت ساکنین روستا به ویژه به صورت کار ییدی به طور قابل توجه ای افزایش یافته است. نگرش روستاییان در سطح دهستان (۴۸ درصد) اگرچه به صورت قاطع افزایش مشارکت را تایید نمی کند اما در بعضی از روستاهای مورد مطالعه که طرح هادی به طور کامل اجرا شده مثل میدان، بیش از ۹۰ درصد روستاییان اعتقاد به همیاری و مشارکت خوب مردم در اجرای طرح های هادی داشته اند.

بر اساس نظر دهیاران بیشترین مشارکت در بعد فیزیکی در روستاهای جعفرآباد، محمودآباد، میدان، حیدرآباد و طولاب صورت گرفته است. میزان این مشارکت ها در روستاهای مورد مطالعه بین ۵۰ تا ۸۰ درصد بوده که بیشتر در زمینه تخریب و عقب نشینی مسکن جهت تعریض معابر صورت گرفته است. کمترین میزان مشارکت در زمینه مالی بوده که مدیران روستایی معتقدند مشارکت پایین مردم در این خصوص به خاطر وضعیت ضعیف اقتصادی ساکنین بوده است.

- افزایش رضایت از زندگی بعد از اجرای طرح

رضایت از زندگی عامل مهمی در ماندگاری و سرمایه گذاری انسان در یک محل دارد به طوری که خانواده هایی که از زندگی خود در یک محل رضایت داشته باشند، انگیزه ی کمتری برای مهاجرت دارند به همین خاطر رضایت از زندگی به عنوان یک متغیر اجتماعی در معرض نگرش جامعه ی نمونه قرار گرفته است. نظر جامعه ی نمونه به این گونه مثبت بوده به طوری که نزدیک به ۵۳ درصد از اعضاء جامعه ی نمونه اعتقاد داشتند که اجرای طرح هادی در روستای آن ها باعث افزایش رضایت از زندگی در بین مردم شده است. این رضایت در روستاهایی که طرح به طور کامل اجرا شده به مراتب بیشتر بوده است.

- بهبود شاخص های آموزش - بهداشت

امروزه آموزش و بهداشت دو عنصر مهم در زندگی انسان ها محسوب می شود به همین خاطر خانواده ها برای این دو اهمیت زیادی قایل هستند. بهبود شاخص های بهداشتی - آموزشی از اهداف کلان همه ی دولت هاست و آن ها برای ارتقاء وضعیت آموزش و بهداشت هزینه های زیادی متقبل می شوند. یکی از اهداف مهم اجرای طرح های هادی بهبود وضعیت خدمات بهداشتی - آموزشی در محیطهای روستایی است در همین راستا وضعیت این دو متغیر در محدوده ی مورد مطالعه مورد بررسی قرار گرفته و نظر ساکنین روستاها در زمینه بهبود وضعیت این دو

متغیر مورد سنجش قرار گرفته است. همان طوری که در جدول دو مشاهده می شود بیش از ۷۳ درصد از جامعه ی نمونه اعتقاد به بهبود وضعیت فضاهای آموزشی بعد از اجرای طرح هادی در محل زندگیشان داشته اند و در خصوص بهداشت هم کمی بیشتر از ۶۳ درصد بهبود وضعیت بهداشتی محیطهای روستایی را بعد از اجرای طرح هادی مورد تایید قرار داده اند.

ج- بررسی اثرات زیست محیطی طرح های هادی

افزایش جمعیت و متنوع شدن مصرف در بین خانوارهای روستایی طی دهه های اخیر زمینه بروز مشکلات زیست محیطی در نواحی روستایی را فراهم نموده است. در بیشتر روستاهای ایران، مشکلات گوناگون از جمله: وجود معابر نامنظم و آلوده، نبود سازمان متولی جمع آوری زباله، فاضلاب های رها شده، فقر فرهنگی و سایر مشکلات زیست محیطی، تهدید جدی برای سلامت ساکنین و اکوسیستم های روستایی محسوب می شود. در چنین شرایطی اجرای طرح های هادی زمینه ی کاهش مشکلات زیست محیطی را فراهم آورده است. در روستاهای دهستان میش خاص اجرای طرح های هادی به طور قابل توجه ای باعث کاهش مشکلات زیست محیطی از جمله آلودگی های ناشی از انباشت زباله های خانگی، دفع فاضلاب ها، جمع آوری آب های سطحی شده است. در خصوص بهبود وضعیت زیست محیطی بعد از اجرای طرح هادی علاوه بر مدیران محلی که تاکید نموده اند اجرای طرح های هادی به طور قابل توجه ای وضعیت زیست محیطی را بهبود بخشیده است، ساکنین روستاها نیز معتقدند اجرای طرح های هادی به طور قابل توجه ای باعث بهبود وضعیت زیست محیطی در روستاها شده است. جدول (۳) نگرش ساکنین روستاهای دهستان میش خاص به شاخص های زیست محیطی را نشان می دهد.

جدول (۳) نگرش روستاییان به متغیرهای محیطی (درصد)

ردیف	متغیرهای محیطی	موافقم	موافقم	نظری ندارم	نظری ندارم	مخالقم	مخالقم
۱		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۲	کاهش مشکلات زیست محیطی روستا با جمع آوری آب های سطحی	۱۵۰	۶۲/۲	۱۱	۴/۶	۷۷	۳۲/۲
۳	احداث فضای سبز و زیبا شدن محیط روستاها	۱۱۵	۴۸	۳۹	۱۶/۸	۸۴	۳۵/۲
۴	ساخت کانال و دفع بهداشتی فاضلاب ها باعث کاهش مشکلات محیطی شده	۱۳۵	۵۶/۶	۱۹	۸/۴	۷۴	۳۱
۵	جمع آوری بهداشتی زباله ها و کاهش آلودگی ها	۱۴۸	۶۱/۸	۱۹	۸/۴	۷۱	۲۹/۸
	اصلاح معابر	۱۳۷	۵۷/۳	۴۰	۱۷	۶۱	۲۵/۷

ماخذ: یافته های پژوهش ۱۳۸۹

-جمع آوری آبهای سطحی

آبهای سطحی ناشی از شستشو، بارندگی و ... بعد از اجرای طرح ها توسط کانال کشی معابر از سطح خیابان ها و کوچه ها جمع آوری شده و باعث کاهش آلودگی های زیست محیطی شده است. بر اساس نظر سنجی از ساکنین روستاها ۶۳ درصد معتقد بودند جمع آوری آبهای سطحی بهبود محیط و کاهش مشکلات زیست محیطی را به همراه داشته است. ۳۷ درصد دیگر هم عدم موفقیت را ناشی از اجرای ناقص و ناتمام ماندن طرح در زمینه جمع آوری آبهای آلوده می دانند.

-جمع آوری زباله و بهداشت محیط

اصول بهداشت و بهسازی محیط در هر مکان ایجاب می کند که زباله ها در حداقل زمان از منازل و محیط زندگی انسان دور شده و در اسرع وقت دفع شوند. پیدایش این ایده (دفع زباله از محیط زیست) در قرن نوزدهم میلادی در بیشتر کشورهای اروپایی به مثابه یک دستورالعمل بهداشتی ساکنان مناطق را به رعایت آن ملزم می ساخت. اهمیت دفع بهداشتی زباله ها موقعی بر همه روشن خواهد شد که خطرات ناشی از آنها به خوبی شناخته شوند. زباله ها نه فقط باعث تولید بیماری، تعفن و زشتی مناظر می گردند، بلکه می توانند به وسیله ی آلوده کردن خاک، آب و هوا خسارات فراوانی را به بار آورند. جمع آوری، حمل و نقل و آخرین مرحله دفع این مواد بایستی به طریقی باشد که تأثیر خطرات ناشی از آنها در سلامتی انسان به حداقل ممکن کاهش یابد (عمرانی، ۱۳۶۴: ۶).

یکی از مشکلات محیط های روستایی وضعیت بهداشتی است. در منطقه مورد مطالعه حل مسائل بهداشتی و جمع آوری زباله از سطح روستاها زیر نظر دهیاران توسط پیک بهداشتی (تراکتور) انجام می شود. وضعیت بهداشت و جمع آوری زباله بعد از اجرای طرح هادی نسبت به قبل بهبود یافته است. نگرش ساکنین روستاها نیز بهبود بهداشت محیط را به خاطر جمع آوری زباله مورد تایید قرار دادند به طوری که نزدیک به ۶۲ درصد ساکنین روستاها اعتقاد داشتند که بعد از جمع آوری زباله ها، بهداشت محیط به طور قابل توجه ای بهبود یافته است.

-احداث فضای سبز و زیبا شدن محیط روستاها

مزارع و باغات بخشی از چشم انداز محیطهای روستایی را تشکیل می دهند اما معمولا این نوع فضاهای سبز از محیط زندگی و واحدهای مسکونی فاصله دارد و همه ی ساکنین روستاها هم مالک این نوع فضای سبز نیستند در نتیجه احداث فضای سبز بعد از اجرای طرح هادی به طور قابل توجه ای به زیبایی محیط کمک کرده و باعث استفاده قشرهای مختلف اجتماعی از آن شده است. نگرش ساکنین روستاها به این شاخص محیطی به طور ضعیفی مثبت بوده به طوری که ۴۸ درصد ساکنین روستاها احداث فضاهای سبز روستایی را مثبت ارزیابی نموده و اعتقاد داشته اند فضاهای سبز باعث زیبایی و تلطیف محیط روستا شده است.

-اصلاح معابر

روستاها در گذر زمان و بدون طرح مدون شکل گرفته اند. این مساله باعث شده دسرسی به کانون روستاها از طریق معابر نامنظم و تنگ به سختی صورت گیرد. پیدایش وسایل نقلیه موتوری در محیطهای روستایی این نوع

مشکلات را بیشتر عیان ساخته است. علاوه بر آن این وضعیت، مشکلات بهداشتی از جمله آلودگی های محیطی، فاضلاب های خانگی و مشکل جمع آوری زباله ها را هم به دنبال داشته است. اجرای طرح هادی که ساخت معابر استاندارد از میان بافت های فرسوده قدیمی را به همراه داشته، به طور قابل توجهی باعث تعدیل این نوع مشکلات شده است. نظر سنجی از ساکنین روستاها هم نشان می دهد اصلاح معابر به طور چشم گیری باعث کاهش مشکلات زیست محیطی شده به طوری که ۵۲ درصد از ساکنین روستاها اصلاح معابر را در بهبود مشکلات زیست محیطی موثر دانسته اند.

د- بررسی اثرات اقتصادی طرح های هادی

طرح های هادی در ایجاد تحولات اقتصادی در نواحی روستایی موفق نبوده زیرا اهداف تعیین شده برای آن ها بیشتر جنبه خدماتی و زیست محیطی داشته است. رونق فعالیت های اقتصادی در نواحی روستایی نیاز به مجموعه ای از اقدامات در سطح ملی، منطقه ای و محلی دارد که طرح های هادی توانایی ایجاد این هماهنگی را ندارد به همین خاطر عملکرد طرح های هادی در زمینه ی اقتصادی تا کنون در بیشتر نواحی مثبت نبوده است. در دهستان میش خاص شهرستان ایلام هم طرح های هادی در زمینه ی اقتصادی عملکرد موفق نداشته است. ساکنین محل هم عملکرد اقتصادی طرح های هادی را منفی ارزیابی کرده اند. جدول ۴ نگرش ساکنین روستاهای دهستان میش خاص به گویه های اقتصادی را نشان می دهد.

جدول (۴) نگرش روستاییان به متغیرهای اقتصادی (درصد)

ردیف	متغیرهای اقتصادی	موافقم	موافقم	نظری ندارم	نظری ندارم	مخالفم	مخالفم
۱	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
۲	بهبود وضعیت کشاورزی	۱۵۰	۶۲/۲	۱۰	۴/۶	۷۸	۳۲/۲
۳	افزایش درآمد روستاییان	۸۵	۳۵/۹	۶۰	۲۴/۸	۹۳	۳۹/۲
۴	ارزشمند تر شدن املاک ساکنین روستاها	۱۳۴	۵۶/۶	۳۰	۱۲/۴	۷۴	۳۱
۵	افزایش مبادلات اقتصادی	۱۶۰	۶۷/۵	۴۳	۱۷/۸	۳۵	۱۴/۷
۶	افزایش سرمایه گذاری افراد بومی	۱۱	۵	۱۷	۷	۲۱۰	۸۸
۷	افزایش سرمایه گذاری افراد غیر بومی	۰	۰	۰	۰	۲۳۸	۱۰۰
۸	ایجاد کارگاه جهت افزایش اشتغال	۸	۳	۲۶	۱۱	۲۰۴	۸۶
	شکل گیری مشاغل غیر کشاورزی	۲۳	۱۰	۳۴	۱۴	۱۸۱	۷۶

ماخذ: یافته های تحقیق ۱۳۸۹

همان طور که در جدول مشاهده می شود عملکرد اقتصادی طرح های هادی در سطح روستاها به جزء در زمینه ارزشمند تر شدن املاک و منازل مسکونی به خاطر سنددار شدن، در سایر موارد مثبت ارزیابی نشده است. بررسی ها نشان می دهد اجرای طرح هادی در هیچ یک از روستاها منجر به شکل گیری فعالیت های اقتصادی و تولیدی نشده و تعداد معدودی کارگاه زود بازده هم بعد از تشکیل به دلایل مختلف نتوانسته به فعالیت خود ادامه دهند و تعطیل شده اند. تنها اقدام مثبتی که بعد از اجرای طرح های هادی در سطح روستاهای دهستان رخ داده، ساخت و بتونی کردن بعضی از مسیر های انتقال آب بوده که باعث افزایش راندمان آبیاری شده است. جدول ۵ طول کانال های ساخته شده و همچنین مسیرهای بتونی شده را نشان می دهد.

جدول (۵) کانال های ساخته شده و بتونی شده بعد از اجرای طرح های هادی در روستاهای دهستان میش خاص ۱۳۸۹ (بر حسب متر)

ردیف	نام روستا	احداث کانال بتونی	بتونی کردن کانال های انتقال آب
۱	حیدر آباد		۱۲۵۰
۲	داروند		
۳	محمود آباد	۱۰۰۰	
۴	چنگیه قجر		
۵	جعفر آباد	۴۰۰	۶۰۰
۶	حسین آباد	۱۰۰	
۷	چنارباشی		
۸	طولاب		
۹	پاکل گراب		
۱۰	میدان		۱۶۰۰

مأخذ: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی سال ۱۳۸۹

نتیجه گیری

تهیه و اجرای طرح های هادی در نواحی روستایی یکی از اقدامات اساسی در زمینه ی عمران و آبادانی روستاها محسوب می شود. اجرای طرح هادی در روستاها علاوه بر بهبود و مقاوم سازی واحدهای مسکونی در برابر حوادث طبیعی و کاهش مخاطرات زیست محیطی، پایداری سرمایه گذاری روستاییان را هم به دنبال دارد. از ابتدای دهه ۱۳۷۰ تهیه و اجرای طرح های هادی در دستور کار دولت مردان قرار گرفته و تا کنون تعداد قابل توجه ای از روستاهای پر جمعیت که بعضی از آن ها در حال حاضر تبدیل به شهر شده اند، از طرح های توسعه مدون برخوردار شده اند. در محدوده مطالعاتی این پژوهش (دهستان میش خاص شهرستان ایلام) تا کنون ده روستا از طرح هادی برخوردار شده که در روستاهای جعفر آباد، میدان و چنار باشی طرح ها به طور کامل اجرا شده که پی آمدهای مثبت در زمینه های اجتماعی و زیست محیطی به همراه داشته است. بازتاب مثبت اجرای این طرح ها در زمینه ی اجتماعی و زیست محیطی رضایت ساکنین محل را نیز به همراه داشته است. نگرش روستاییان در خصوص

گویه های اجتماعی و زیست محیطی در جداول ۵ و ۶ قابل مشاهده است. تحلیل ها و آزمون های آماری که به کمک نرم افزار SPSS صورت گرفته نیز اثرات مثبت اجتماعی و زیست محیطی را تایید نموده که به شرح آن ها می پردازیم.

برای تایید پی آمدهای مثبت اجتماعی اجرای طرح های هادی در دهستان میش خاص از آزمون خی ۲ استفاده شده است. آزمون خی ۲ (Chi - square) با تعیین درجه آزادی (df) و مقایسه سطح معنی داری (sig) خی ۲ محاسبه شده با خطای حداکثر ($\alpha = 0/05$) معنی دار بودن اثرات مثبت را بررسی می کند. بدین صوت که اگر:

پی آمدها مثبت نباشد (آزمون معنی ندارد) $\text{sig} > \alpha =$

پی آمدها مثبت باشد (آزمون معنی دار است) $\text{Sig} \leq \alpha =$

جدول (۶): آزمون خی ۲ تأثیر اجرای طرح های درخصوص متغیرهای اجتماعی

Chi- square	۴۱/۰۷۶
Df	۶
Asymp.sig.	$P < 0/001$

با توجه به جدول فوق $\chi^2 = 41/076$ ، $df = 4$ ، $p < 0/001$ می باشد. چون $p < 0/001$ از $\alpha = 0/05$ کوچکتر است. لذا H_1 تأیید می گردد و H_0 رد می شود. به این معنی که طرح هادی باعث بهبود وضعیت اجتماعی در سطح روستاهای دهستان میش خاص شهرستان ایلام شده است.

بازتاب زیست محیطی اجرای طرح های هادی در روستاهای دهستان میش خاص بسیار مثبت بوده به طوری که نگرش ساکنین محل به طور قاطع اثرات مثبت را موردتایید قرار داده اند. آزمون خی دو نیز اثرات مثبت زیست محیطی حاصل از اجرای طرح های هادی را مورد تایید قرار داده است. جدول ۷ آزمون خی دو در خصوص گویه های محیطی است.

جدول (۷): آزمون خی ۲ در خصوص تأثیر اجرای طرح های هادی در زمینه زیست محیطی در روستاهای

دهستان میش خاص

Chi- square	۷۰/۶۱۰
Df	۵
Asymp.sig.	$P < 0/001$

مطابق نتایج جدول (۷) چون $P < 0/001$ از $\alpha = 0/05$ کوچکتر است و مقادیر $\chi^2 = 70/610$ و $df = 5$ می باشد می توان نتیجه گرفت که علاوه بر معنی دار بودن مثبت این رابطه، با توجه به مقدار $\chi^2 = 70/610$ بیشترین تأثیر اجرای طرح هادی در روستاها بهبود شاخص های زیست محیطی در روستاها بوده است.

با توجه به اجرای طرح هادی و آثار ناشی از اجرای آن در روستاها و نظر پاسخگویان می توان دریافت که با اجرای این طرح ها، بافت فیزیکی روستاها نسبت به قبل از اجرای طرح ها بهتر شده، اکثر معابر بعد از اجرای طرح تسطیح و آسفالت شده و اقدامات دیگری نظیر کانال کشی معابر و جمع آوری فاضلاب ها، زباله ها به طور قابل توجه ای باعث بهبود محیط زیست شده است.

اجرای طرح های هادی علی رغم کاستی های فراوانی که دارد زمینه ی تحولات مثبت در نواحی روستایی به ویژه در زمینه ی زیست محیطی و اجتماعی را فراهم آورده است. موفقیت بهتر و کامل تر این طرح ها مستلزم تمهیداتی است که مهمترین آن ها با توجه به نتایج این پژوهش به شرح زیر می باشد.

- اجرای کامل طرح های هادی در حداقل زمان ممکن: طولانی شدن زمان اجرای طرح های هادی ضمن تحمیل هزینه های بیشتر به مردم و نهادهای اجرایی، نارضایتی ساکنین روستاها را نیز به دنبال دارد. از این رو باید تلاش شود تا مشکلات اجرای طرح ها بویژه تامین بودجه بر طرف و با ساز و کارهای لازم پس از شروع عملیات اجرایی به سرعت و طبق برنامه به فرجام مناسب رسانده شود.

- مشارکت تمام ساکنین روستاها در تمامی مراحل اجرایی طرح های هادی: تجربه چند دهه (۱۹۸۰-۱۹۵۰) برنامه ریزی عمران و توسعه با رویکرد دیوانسالاری در نواحی روستایی دست آورد چندانی به همراه نداشته و مشکلات روستاها کماکان در ابعاد مختلف ادامه یافته است. از این رو اکنون پارادایم مشارکت همه گروه های مردمی در برنامه های عمران و آبادانی نواحی روستایی فراگیر و اجتناب ناپذیر گردیده است. بررسی های میدانی در محدوده ی مطالعاتی این واقعیت را به اثبات رسانده که مشارکت عنصری کارساز و تضمین کننده اجرای موفق طرح های هادی است و باید تلاش شود به طور فراگیر از گروه های مردمی در تمامی مراحل اجرای طرح های هادی استفاده شود.

- ایجاد زیر ساختارهای اقتصادی در مکان های مرکزی: ارزیابی طرح های هادی در اقصی نقاط کشور از جمله محدوده ی جغرافیایی این پژوهش نشان از عدم موفقیت آن ها در زمینه اقتصادی دارد زیرا ایجاد رونق در فعالیت های اقتصادی مستلزم تمهیداتی است که پیش بینی آن ها در تمام روستاها امکان پذیر نیست. در نتیجه برای ایجاد شغل و متنوع سازی فعالیت های اقتصادی باید در سطح خرده نواحی، روستاهایی را به عنوان مکان مرکزی برای استقرار فعالیت های اقتصادی مکان یابی و انتخاب نمود و در این روستاها ظرفیت های لازم را برای استقرار فعالیت های اقتصادی فراهم نمود.

- اولویت اجرای طرح هادی در روستاهایی که مردم آمادگی مشارکت بیشتری دارند: اجرای طرح های هادی هزینه زیادی را به دنبال دارد. بخش دولتی منابع کافی برای اجرای طرح های هادی را در کوتاه مدت و حتی میان مدت ندارد در نتیجه بهتر است اولویت اجرای طرح ها به روستاهایی داده شود که مردم آمادگی کمک در ابعاد مختلف را دارند.

منابع و مأخذ:

۱. آسایش، حسین، (۱۳۷۹)، برنامه ریزی روستایی در ایران، انتشارات دانشگاه پیام نور، چاپ سوم
۲. ازکیا، مصطفی؛ غفاری، غلامرضا، (۱۳۸۳)، توسعه روستایی با تأکید بر جامعه روستایی ایران، نشر نی
۳. اطلاعات آماری بخشداري شهرستان ایلام در سال ۱۳۸۸
۴. اطلاعات آماری جهاد کشاورزی دهستان میش خاص در سال ۱۳۸۸
۵. اطلاعات آماری اداره صنایع و معادن در سال ۱۳۸۸
۶. آمارنامه شبکه بهداشت و درمان شهرستان ایلام در سال ۱۳۸۵
۷. آمارنامه شبکه بهداشت و درمان شهرستان ایلام در سال ۱۳۸۶
۸. آمارنامه شبکه بهداشت و درمان شهرستان ایلام در سال ۱۳۸۷
۹. آمارنامه شبکه بهداشت و درمان شهرستان ایلام در سال ۱۳۸۸
۱۰. رازقی، (۱۳۷۰)، مفهوم توسعه و توسعه روستایی چیست؟، فصلنامه مسکن و انقلاب، شماره ۳۴
۱۱. حیدریان، سید احمد، (۱۳۸۶)، انتقال مدیریت آبیاری (مبانی و روش شناسی)، انتشارات کمیته ملی آبیاری و زهکشی: تهران.
۱۲. سازمان برنامه و بودجه، (۱۳۸۵)، سرشماری عمومی نفوس و مسکن شهرستان ایلام
۱۳. سازمان برنامه و بودجه، (۱۳۶۵)، سرشماری عمومی نفوس و مسکن، شناسنامه آبادیهای کشور، شهرستان ایلام
۱۴. سازمان برنامه و بودجه، (۱۳۷۵)، سرشماری عمومی نفوس و مسکن، شناسنامه آبادیهای کشور، شهرستان ایلام
۱۵. سرتیپی پور، محسن، (۱۳۸۷)، روستا، سکونتگاه مطلوب، فصلنامه مسکن و انقلاب، شماره ۱۲۳
۱۶. شوهانی نژاد، معصومه، (۱۳۸۹)، بررسی اثرات طرح های هادی و نقش آنها در توسعه مناطق روستایی نمونه موردی: دهستان میش خاص در استان ایلام، (پایان نامه کارشناسی ارشد)، دانشگاه پیام نور فریمان
۱۷. صالحی مرند، سید احمد، (۱۳۷۸)، جایگاه مطالعات اقتصادی در طرح های ساماندهی روستایی، فصلنامه مسکن و انقلاب، شماره ۸۶
۱۸. عسکری خانقاه، اصغر، (۱۳۸۰)، فرهنگ و زیست، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول
۱۹. عمرانی، قاسم علی، (۱۳۶۴)، زباله و دفع بهداشتی آن (شامل: طبقه بندی، جمع آوری، تهیه کمپست و دفن بهداشتی) ناشر: مؤلف، چاپ دوم
۲۰. عزیزپور، فرهاد؛ حسینی حاصل، صدیقه، (۱۳۸۷)، مروری بر روند تحولات کالبدی روستاهای کشور (با تأکید بر طرح هادی روستایی)، فصلنامه مسکن و انقلاب، شماره ۱۲۳
۲۱. غفاری، رامین، (۱۳۸۰)، تغییر کاربری اراضی در طرح های هادی روستایی، عوامل و انگیزه ها، اثرات، فصلنامه مسکن و انقلاب، شماره ۸۶
۲۲. فشارکی، پردخت، (۱۳۷۵)، جغرافیای روستایی، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی، چاپ دوم
۲۳. فرزانیار، حمید رضا، (۱۳۶۸)، مسکن روستایی و مسئولیتهای کارشناسی، فصلنامه مسکن و انقلاب، شماره ۱۶
۲۴. فرقانی، مجید، (۱۳۷۲)، گزارش کوتاهی از برگزاری مجموعه سمینارهای منطقه ای تهیه و اجرای طرح های هادی روستایی، فصلنامه مسکن و انقلاب

۲۵. قورچی، مرتضی، (۱۳۷۸)، پیامدهای فضایی- مکانی طرح های هادی روستایی در شهرستان بجنورد (پایان نامه کارشناسی ارشد)، دانشگاه شهید بهشتی
۲۶. قدیری معصوم، مجتبی؛ ریاحی، وحید، (۱۳۸۳)، بررسی محورها و چالش های مدیریت روستایی در ایران
۲۷. کدیور، علی اصغر، (۱۳۸۸) بررسی و تحلیل اثرات حاصل از ساخت سدها در حوضه رودخانه ها، رساله دوره دکترا جغرافیا دانشگاه فردوسی مشهد.
۲۸. کلالی مقدم، ژیلا، (۱۳۷۵)، ارزیابی عملکرد طرح های عمرانی اقتصادی، اجتماعی در توسعه مناطق محروم شهرستان تربت جام، انتشارات سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان خراسان و دانشگاه فردوسی مشهد
۲۹. کیوانلو، علی اکبر، (۱۳۷۶)، توسعه منطقه ای و ضرورت اجرای طرح های هادی روستایی، فصلنامه مسکن و انقلاب
۳۰. لهسایی زاده، عبدالعلی، (۱۳۷۲)، جامعه شناسی کشاورزی، انتشارات اطلاعات، چاپ اول
۳۱. یرز، کان، مترجم: مرتضوی، عبدالرسول، (۱۳۸۱)، رهنمودهایی درباره تحلیل اجتماعی برای برنامه ریزی توسعه نواحی روستایی، (انتشارات روستا و توسعه: شماره ۴۳)، انتشارات ارغنون، چاپ اول
- ۳۲- مطیعی لنگرودی، حسن، (۱۳۸۲)، برنامه ریزی روستایی با تأکید بر ایران، انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد، چاپ اول

33- Ericson, jenny. A.2004. A participatory approach to conservation in the cala kmul Biospher Reserve, campeche, mexic. Lan scape urban planning, Article in press, corrected poof – Note to users, Available on line 10 November

The effects of economic, social and environmental development of semiconductor projects in rural areas (case study: a sheep in Ilam district)

Abstract

in our modern world of Rural major role in creating social, economic and environmental rural areas. In this paper the consequences of the implementation of the Rural District Ilam city targeting a ewe and finding appropriate answers to the questions. After several years of conducting the project in many villages in the country And such a city of Ilam village ewe effects on people's lives and what has been the development of rural areas? Analytical research method - application and documents to support field study and research have been. Community sample of 238 family caregivers of people living in a particular village ewe was randomly determined using Cochran's formula is a mathematical and help.

Initial findings from research using spss software has been approved test show The greatest impact of the project in the context of residential buildings, roads and environmental problems in rural settlements has been reduced. Other results of this study show that despite the reduction in migration of rural - urban villages where the project is implemented But less attention to the implementation of the conductor due to the economic empowerment of indigenous people make positive changes in the area of rural settlements has not been studied.

Keywords: district meshkhas , rural development, semiconductor design, environmental assessment and community participation